

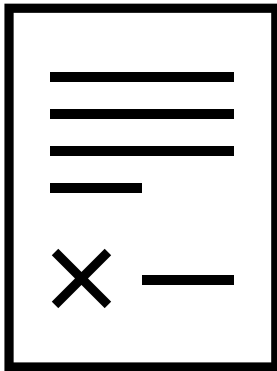
Kun tekstistä tulee taakka - tutkimushavainnot opetusalan byrokraattiseksi koetuista käytännöistä.

Noora Heiskanen, Akatemiaturkija, Itä-Suomen yliopisto

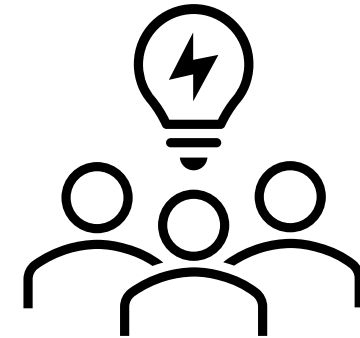
Esitykseni näkökulmat

**Tekstit
dokumentteina**

**Taakka
kokemuksena**

**Tulkitseminen
väistämättömänä
osana tekstityötä**

Tutkimuksen lähtökohta

Ollakseen hyödyllistä ja eettisesti kestävää kirjaamisella ja dokumentaatiolla tulisi olla aina positiivisia seurauksia oppijalle.

Emme kuitenkaan tiedä juurikaan lisääntyvän kirjaamisen seurauksista opetusosalalla.

Miksi dokumentoimme?

Palveluiden järjestäminen, oikeuksien takaaminen, tutkimus, historioiden kirjoittaminen, toiminnan suunnittelu, arviointi, seuranta, palveluiden jatkuvuus, oikeuksien rakentaminen, vaikuttavuuden ja tutkimusperustaisuuden tutkiminen, kompleksisten systeemien toiminnan varmistaminen, prosessien ja toimintatapojen kuvaaminen, yhteisen ymmärryksen rakentaminen, instituutioiden ylläpito, tiedon siirtäminen ja sen oikeellisuuden takaaminen, tiedon säilyttäminen, muistin vapauttaminen, ymmärräminen, selontekovelvollisuuksien luominen, vuorovaikutuksen fasilointi, työn ja kommunikation suuntaaminen, laadun parantaminen, olennaisen osoittaminen....

Dokumentaatio sosiaalisena ilmiönä

Vaikka dokumentointi on globaali ilmiö, joka linkittyy useimpiin yhteiskunnan käytäntöihin, dokumentaatiota on tutkittu hyvin vähän nimenomaan sosiaalisena ilmiönä.

(Coffey, 2014; Prior, 2003)

Dokumentaatio

Dokumentaatio

(Coffey, 2014; Coreen, 2004;
Ferraris, 2013; Jacobsson, 2016; Prior, 2007)

Dokumentaatio tiedon muotona?

Maitoa
Leipää
Jäätelöä
(EI vaniljaa!)

Dokumentointi meta-prosessina kaikessa työssä?

Maitoa
Leipää
Jäätelöä
(EI vaniljaa!)

Byrokratia
Oikeusturva
Hallinto
Talous
Laadunvalvonta
Instituutiot
Yhteiskunta
Dataan perustuvat päätökset

Maitoa
Leipää

Jäätelöä
(EI vaniljaa!)

Dokumentaatio seurauksellisenä institutionaalisenä käytäntönä?

Maitoa
Leipää

Jäätelöä
(EI vaniljaa!)

Kuva tehty tekoälysovelluksen avulla 23.2.2024

UEF// University of Eastern Finland

”Tekstien ja ihmisten
välinen keskustelu”

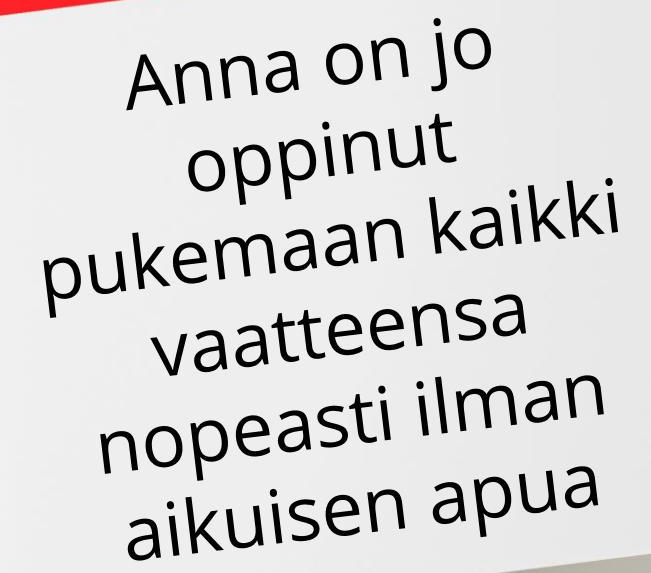
Dorothy Smith, 2006

”Dokumentti
puheenjohtajana
ihmisten välisessä
keskustelussa”

Maarit Alasuutari, 2015

Dokumentointi ihmisen tekeminä tulkintoina?

Anna on jo
oppinut
pukemaan kaikki
vaatteensa
nopeasti ilman
aikuisen apua

Uskomukset
Arvot
Tavat
(Väärin)käsitukset
Kokemukset
Trendit
Ideologiat

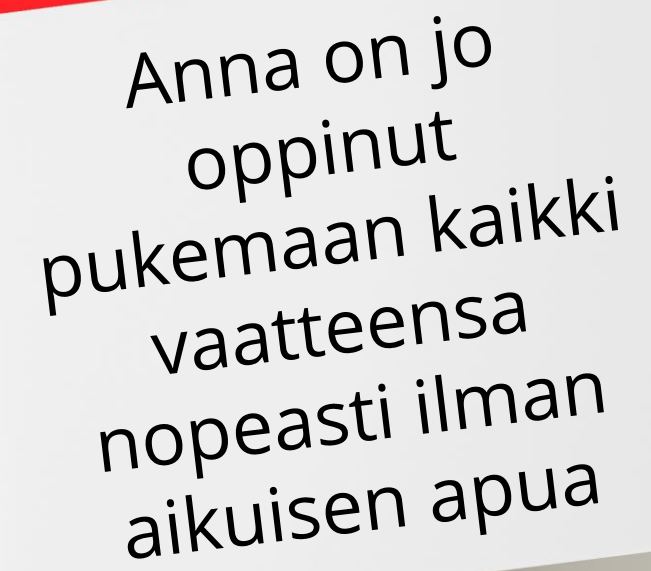

Maitoa
Leipää

Jäätelöä
(EI vaniljaa!)

Dokumentaatio tiedon suoraviivaistajana?

Anna on jo
oppinut
pukemaan kaikki
vaatteensa
nopeasti ilman
aikuisen apua

***Dokumentaliteetti* (Ferraris, 2013)**

- Dokumentaation merkitys korostuu
- Dokumentaation neutraaliuden kyseenalaistaminen – kirjaaminen ei ole neutraalia, objektiivista tai viatonta (Dahlberg ym., 2007).
- Dokumentit ovat institutionaalisia toimijoita (Ferraris, 2013), eli dokumentaatiolla on seurauksia.

Dokumentin synty, elämä ja kuolema

Rubbish Theory (Thompson, 1979)

**Dokumentin merkitys ei ole pysyvä tai yksiselitteinen,
vaan se rakentuu sosiaalisesti ja kontekstuaalisesti**

**Mitä? Miksi? Miten?
Milllaisin seurauksin?**

Varhaiskasvatus dokumentoinnin kontekstina

- Varhaiskasvatuksen tunnustaminen ja sääntely olennaisena osana koulutusjärjestelmää ja varhaislapsuus elintärkeänä elämänvaiheena
- Huomio laatuun, varhaiseen puuttumiseen ja lasten oikeuksiin
- Poliittikkatoimet pitävät usein sisällään uusia oikeuksia lapsille sekä erilaisia arviointi-, kehittämis- ja raportointivelvoitteita ammattilaisille

Näitä toteutetaan ja vahvistetaan juuri dokumentoinnin avulla

Mitä dokumentaatio on varhaiskasvatuksessa ja milloin siitä tulee ongelma?

Heiskanen, N., Poikola, M., & Franck, K.

*Meta-Narrative Review on Documentation
in Early Childhood Education:
Clarifying the Conceptual Field.*

Julkaisematon käsikirjoitus.

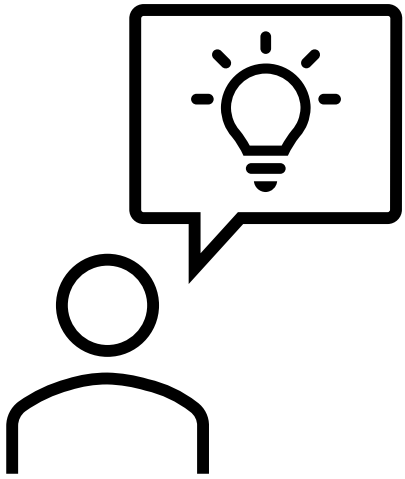

Tarkastelun lähtökohdat

- Laaja olemassa oleva empiirinen tutkimus dokumentoinnista koulutusjärjestelmässä, kasvavassa määrin myös varhaiskasvatuksessa.
- Aiemmat kirjallisuuskatsaukset ovat kuitenkin keskittyneet pääosin tietynlaiseen dokumentointiin, kuten pedagogiseen dokumentointiin (esim. Alcam & Olgan, 2021) ja oppilaiden yksilöllisiin pedagogisiin asiakirjoihin (esim. Blackwell & Rossetti, 2015).
- Toteuttamamme metanarratiivinen katsaus keskittyy dokumentointiin nimenomaan moniulotteisena ilmiönä ja dokumentaation käsitteen määrittelyjen kartoittamiseen varhaiskasvatuksen kontekstissa.

1. Merkitysten luominen

Dokumentaatio on

- avoin ja epälineaarinen merkitysten rakentamisprosessi
- tarkoituksellisia ja arvopohjaisia valintoja siitä, mitä korostetaan ja poimitaan maailmasta ja tehdään näkyväksi

Dokumentaatio edustaa todellisuutta

- valikoivasti, selittäen sitä ja ammattilaisten ajattelua

Dokumentointi muuttuu ongelmalliseksi, kun

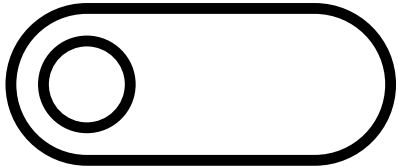
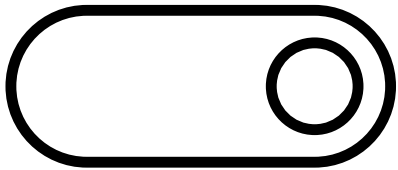
- näitä edellä mainittuja valintoja ei tunnisteta

2. Reflektiivinen käytäntö

Dokumentaatio on

- käytäntö osaamisen reflektointiin ja kehittämiseen
- tietoisuuden lisäämistä arvoista, normeista ja käytännöistä
- osaamisen kehittämistä yksin tai tiiminä
- lineaarinen prosessi (dokumentointi -> pohdinta ja muutos)

Dokumentaatio edustaa todellisuutta

- siinä, miten se edistää ajatusten ja asenteiden muuttamista, mikä on käytännön kannalta merkityksellistä

Dokumentointi muuttuu ongelmalliseksi, kun

- pohdinta ei ole mahdollista käytännön esteiden vuoksi (resurssien puute, ammattilaisten valmiudet)

3. Tuloskeskeisyys

Dokumentaatio on

- tulossuuntautunut työkalu, joka auttaa tavoitteiden saavuttamisessa tai hahmottelee suositellut käytännöt
- suoraviivaista lineaarista päättelyä
- vaikuttamista vaikutusten saavuttamiseen tai turvaamiseen

Dokumentaatio edustaa todellisuutta

- kuvaten sitä, mikä on "totta"
- dokumentaatiota voidaan käyttää luotettavana näyttönä

Dokumentointi muuttuu ongelmalliseksi

- kun dokumentointia ei tehdä tai toteuteta oikein
- dokumentaatiota on liikaa ja se vie paljon aikaa

4. Problematisointi

Dokumentaatio on

- institutionaalinen toimija ja itsessään tärkeä tutkimusaihe
- epävarmuutta lisäävien moninaisten seurausten aiheuttaja

Dokumentointi luo todellisuutta

- materiaalisten ja inhimillisten toimijoiden vuorovaikutuksessa
- ihmiset mahdollistavat, vastustavat, rajaavat, korostavat, hylkäävät ja ylistävät dokumenttien sisältöjä omassa työssään, kun taas dokumentointi tuo yhteiskunnalliset ja kansainväliset trendit, agendat ja ideologiat jokapäiväiseen elämään

Dokumentointi on pohjimmiltaan ongelmallista.

**Tekemistä
Huolehtimista
Huolestumista**

**TEKSTIN
TAAKKA**

**Muistamista
Noudattamista
Vastustamista**

Tehostetun ja yleisen tuen hallintopäätökset

Eduskunnan sivistysvaliokunnan mietintö

SiVM 14/2021 vp, HE 148/2021 vp

Perustuslain 21 §:n 2 momentin mukaan muun muassa ***oikeus saada perusteltu päätös*** kuuluu hyvän hallinnon takeisiin, jotka turvataan lailla. (---) Perustuslakivaliokunta katsoo lausunnossaan, että lakiehdotuksen sääntelyä on perustuslain 21 §:stä johtuvista syistä täydennettävä siten, että 15 e §:n 1 momentissa säädetty ***velvollisuus hallintopäätöksen tekemiseen kohdistuu myös*** 15 a §:n 2 momentissa tarkoitettuun ***tehostettuun tukeen***.

**Tekemistä
Huolehtimista
Huolestumista**

**TEKSTIN
TAAKKA**

**Muistamista
Noudattamista
Vastustamista**

Dokumenttaation paradoksi (Heiskanen & Franck, 2023)

Hallintopäätös on (lausuntopalautteissa)

1. tapa turvata lapsen oikeus
vs. byrokraattinen tuen este,
2. arviointia, joka edellyttää etäisyyttä
vs. läheisyyttä lapseen
3. päätöksiä, jotka edellyttävät pedagogista
vs. hallinnollista asemaa

Järjestämispaikka

Oikeus tulla kuulluksi

Dokumentoimatta jäävät päätökset

Lapsen oikeutta saada tukea rajataan ja hallintaan kirjaamistarkkuudella?

Alustavat tutkimushavainnot DECISION-tutkimushankkeesta osoittavat, että kirjaamistarkkuutta käytetään keinona hallita ja rajata lapsen oikeutta saada lakisääteistä tukea sekä pedagogisissa asiakirjoissa että hallintopäätöksissä.

Henkilökohtainen avustaja vs. avustajapalvelut
Erityisopetus 2h 1x viikossa vs. erityisopettajan palvelut

Lapsen oikeutta saada tukea rajataan ja hallintaan kirjaamistarkkuudella?

Vaikka *kirjoittamisen tavalla ja tarkkuudella hallinta* voi olla arjen työn ja koulutusjärjestelmän toimintalogiikan näkökulmasta järkevää, on se lapsen oikeuksien ja lapsen edun ensisijaisuuden näkökulmasta poikkeuksetta hyvin ongelmallista ja väärin.

Kun jotain uutta tulee osaksi olemassa olevaa, tapahtuu uudelleenorganisointumista

”Me juteltiin opettajan kanssa siitä, että katsotaan, tarviiko tehostettua tukea enää syksyllä, kun siitä pitäis sit tehdä se hallintopäätös.”

Tehostettua tukea saavan lapsen vanhempi

”Mun palveluista pitää tehdä yleisen tuen hallintopäätös silloin, kun kyseessä on yksittäisen lapsen tarpeista nouseva konsultaatiotarve. Voinko mie vastata enää tiimien kysymyksiin ilman hallintopäätöstä, jos ne kysyy yksittäisen lapsen asioista?”

Konsultoiva varhaiskasvatuksen erityisopettaja

Päätelmät dokumentoinnista

Tutkimukset tunnustavat dokumentaation seurauksellisuuden ja siihen liittyvän muutoksen:

Dokumentaatio ei ole vain faktojen tallentamista

vaan se on käytäntö, jolla on merkittäviä yhteiskunnallisia ja yksilöä koskevia seurauksia.

Päätelmät dokumentoinnista

Instrumentalismen kritiikki = On ongelmallista olettaa, että asioiden dokumentointi tuo automaattisesti (vain) suoraviivaisia hyötyjä ja tuottaa haluttuja lopputuloksia

Kompleksisuus = Työntekijän näkökulmasta tasapainoilu erilaisten joskus hyvinkin ristiriitaisten tarkoitusten ja tavoitteiden välillä on keskeinen osa dokumentointia

Dokumentation ja todellisuuden suhde = Tekstit eivät aina kerro "totuutta" siitä, mitä instituutiossa tapahtuu

 Dokumentoinnin **tiedostava ja eettinen hyödyntäminen** asiakkaiden tukemiseksi?

Lopuksi

Palveluita ja yhteiskuntaa kehitettäessä on olennaista ymmärtää, että uudet arviointi- ja kehittämisvelvoitteet tuottavat asiakkaiden ja työtä tekevien ammattilaisten arkeen usein myös runsaasti lisää kirjaamista.

Poliittisten päättäjien on oltava tietoisia päätöksensä vaikutuksista, tulkinnoista ja dokumentaation moniulotteisesta luonteesta.

